

УДК 336.71

Ткаченко Наталія, завідувач кафедри фінансів, д.е.н., доцент

Черкаського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У статті виявлено особливості участі банківських установ у інвестиційному процесі, сформульовано засади інвестиційної діяльності банку, систематизовано фактори впливу на реалізацію інвестиційних можливостей банку та запропоновано комплекс заходів, які сприятимуть збільшенню інвестиційного потенціалу банків

Ключові слова: комерційний банк, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний потенціал.

Постановка проблеми. З огляду на формування в Україні моделі фінансового ринку, наближеної до банкоцентричної, банківські установи слід визнати провідними фінансовими посередниками, здатними мобілізувати значні обсяги інвестиційних ресурсів на внутрішньому та зовнішньому ринках капіталів та інвестувати їх у розвиток економіки. Інвестиційна діяльність банків має непересічне значення для фінансування структурних зрушень в економіці, впровадження сучасних досягнень технічного прогресу, розвитку малого та середнього бізнесу тощо. Однак низька капіталізація більшості вітчизняних банків звужує їх інвестиційні можливості та не дозволяє їм відігравати істотної ролі у фінансуванні економічного розвитку, у зв'язку з чим проблематика формування інвестиційного потенціалу банків набуває особливого актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цінним теоретичним надбанням у дослідженнях інвестиційного потенціалу комерційних банків є праці закордонних учених-економістів, серед яких слід відзначити Н. Валенцеву, Е. Гілла, Р. Коттера, О. Лаврушина, Д. Лаптірева, А. Максютова, Ю. Маслюнченкова, Г. Панову, Е. Ріда, П. Роуза, Дж. Сінкі, В. Усоскіна, Г. Щербакову та ін.

Чільне місце у формуванні теоретичного підґрунтя інвестиційної діяльності комерційних банків посідають роботи вітчизняних науковців: М. Боровікової, І. Борщука, З. Васильченко, О. Васюренка, О. Воробйової, М. Дибі, О. Кириченко, А. Криклій, Ю. Коваленко, С. Леонова, Б. Луціва, Т. Майорової, В. Міщенко, С. Онікієнка, А. Пересади, Л. Примостки та ін.

Проте проблематика формування інвестиційного потенціалу комерційного банку багатогранна і не втрачає своєї актуальності з огляду на необхідність розширення участі комерційних банків у задоволенні зростаючих інвестиційних потреб економіки, що розвивається.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей участі банківських установ в інвестиційному процесі, виявлення факторів, які визначають інвестиційні можливості банків, та на цій підставі обґрунтування заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності формування інвестиційного потенціалу комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. Здійснюючи інвестиційну діяльність, комерційний банк виступає в якості інвестора, вкладаючи інвестиційні ресурси на строк у реальні або фінансові активи з метою отримання прямих або опосередкованих прибутків. При цьому приріст капіталу в результаті інвестиційної діяльності повинен бути достатнім для компенсації банком відмови від вкладення інвестиційних ресурсів в альтернативні фінансові інструменти, отримання винагороди за ризик та відшкодування знецінення реальної вартості активів внаслідок інфляції.

Найбільш поширеними формами інвестиційної діяльності комерційних банків є: участь в інвестиційних проектах, придбання часток статутних капіталів підприємств, паїв, придбання цінних паперів, надання послуг при реалізації інвестиційних проектів із фінансового та операційного лізингу, гарантування, поруки, відкриття акредитивів, інвестиційного консультування.

Значимість інвестиційної діяльності комерційного банку слід розглядати з позицій макроекономічного та мікроекономічного аспектів, які представлені на рисунку 1.



Рис. 1. Значимість інвестиційної діяльності комерційних банків [4, 5]

Інвестиційна діяльність комерційного банку має ґрунтуватися на наступних засадах:

- відповідність стратегічним цілям діяльності банку, орієнтація на потреби ринку;
- створення продуктів та послуг, що можуть полегшити доступ банку до дешевих та стійких джерел ресурсів на ринку;
- відповідність за термінами джерел формування ресурсів та напрямків їх використання;
- диверсифікованість джерел банківських ресурсів, що підвищить сталість ресурсної бази банку в цілому;
- врахування зовнішніх та внутрішніх чинників середовища банку, мінімізація впливу банківських ризиків;
- організація активної роботи філійної мережі банку щодо залучення ресурсів;
- використання сучасної технічної бази, комп'ютерної техніки і технологій для економічного обґрунтування рішень.

Особливості участі банківських установ у інвестиційному процесі представлені на рисунку 2.

Можливості інвестиційної діяльності комерційного банку обумовлюються обсягом його інвестиційного потенціалу, який являє собою сукупність власних, залучених і запозичених коштів, які мобілізуються банком та використовуються ним в цілях інвестування.

При цьому на спроможність комерційних банків сформувавши інвестиційний потенціал впливають зовнішні і внутрішні фактори (рис. 3).

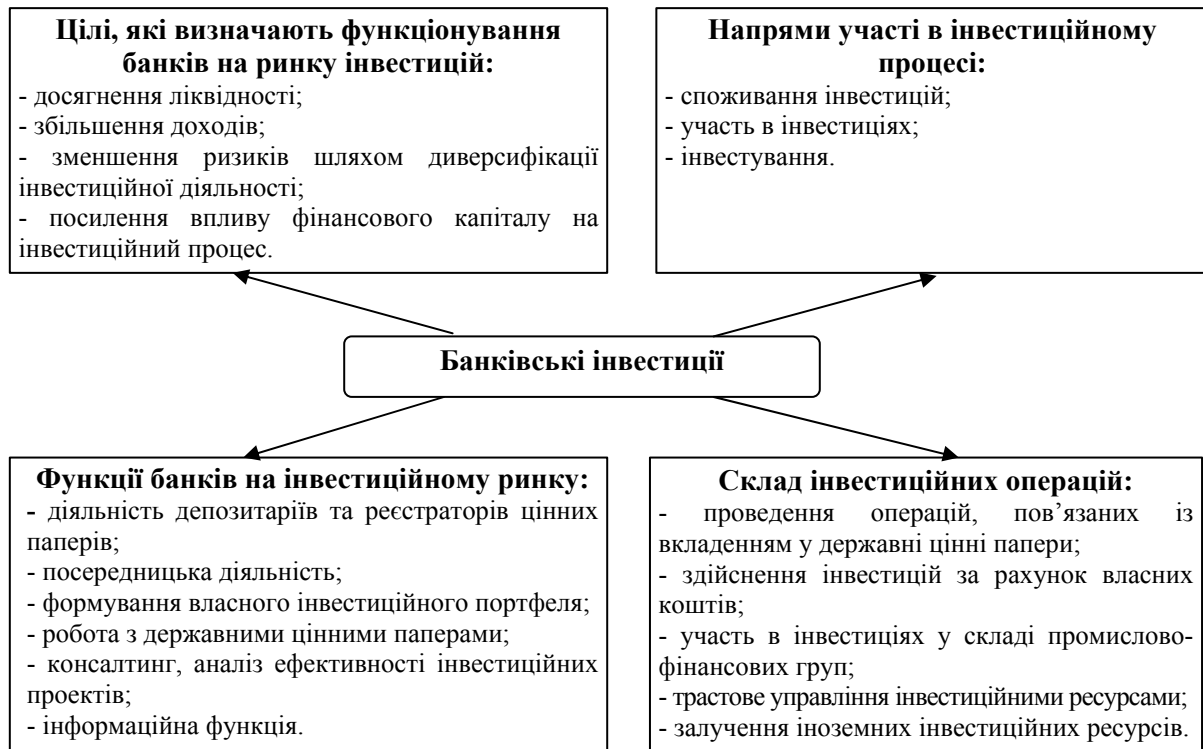


Рис. 2. Особливості участі банківських установ у інвестиційному процесі [1, 2]

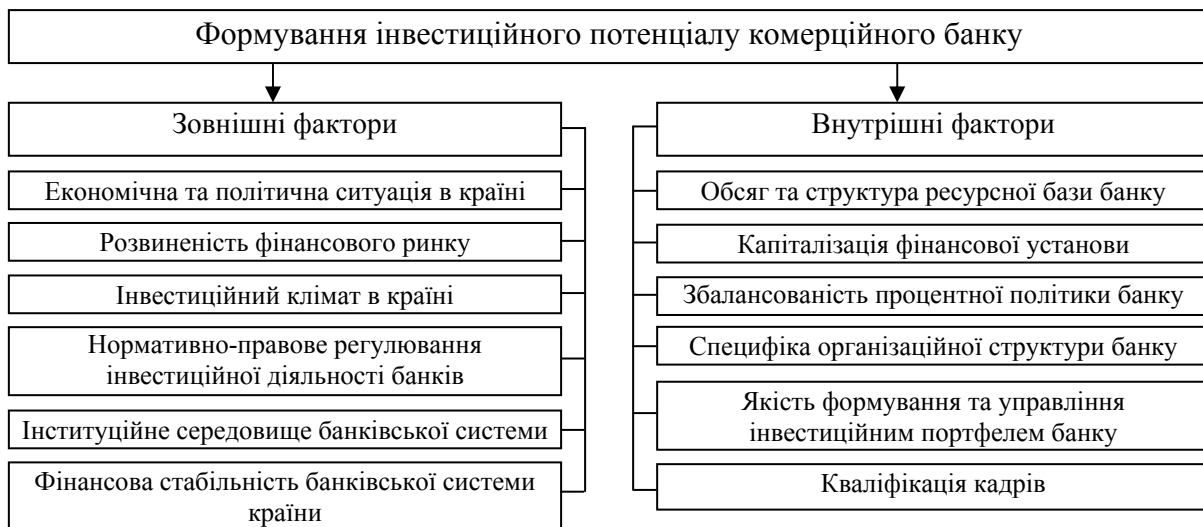


Рис. 3. Фактори, які впливають на формування інвестиційного потенціалу комерційних банків [3, 6, 7]

До основних джерел формування інвестиційного потенціалу комерційних банків належать: прибуток, статутний капітал, фонди спеціального призначення, резервний фонд, стабільна частина депозитів фізичних та юридичних осіб, залишки на рахунках юридичних осіб, кошти від випуску власних цінних паперів, міжбанківські позички тощо.

Слід зауважити, що проблеми формування ресурсів інвестиційного потенціалу є найбільш актуальними в роботі банків, адже від їх обсягу та джерел залежить фінансова стійкість банківських установ та надійність банківської системи в цілому.

В реаліях сьогодення можливості банків щодо формування їх інвестиційного потенціалу обмежені дефіцитом довгострокових та недорогих фінансових ресурсів. Намагання банків компенсувати нестачу таких коштів за рахунок зовнішніх запозичень призвели до різкого виведення іноземних капіталів із країни під час світової фінансової кризи, що зумовило спад у кредитуванні, споживанні, інвестиціях та виробництві.

Усе це засвідчує необхідність зміцнення ресурсної бази комерційних банків за рахунок внутрішніх джерел запозичень. У світовій практиці традиційно стабільним компонентом пасивів банків вважаються заощадження населення. Однак, відповідно до чинного законодавства, депозитний рахунок може бути закритий за вимогою вкладника. Це означає, що дане джерело інвестиційних ресурсів можна вважати лише умовно довгостроковим.

Право дострокового закриття вкладів фізичними особами є джерелом додаткового ризику для банківських установ, адже у разі розгортання кризових явищ на фінансовому ринку комерційні банки наражаються на ризик «напливу» вимог вкладників щодо повернення коштів із депозитних рахунків. При цьому найбільше страждають банки, кошти яких вкладені у довгострокові інвестиційні проекти, тож існуюче законодавство, по суті, дестимулює банки надавати довгострокові інвестиційні кредити.

Заходами, спрямованими на вирішення ситуації, що склалася, можуть бути: запровадження безвідзивних депозитних вкладів із підвищеним інвестиційним відсотком, які б пропонувалися громадянам до вибору; введення в обіг ощадних сертифікатів на пред'явника, які б могли бути перепродані у разі потреби на вторинному ринку; відкриття цільових вкладів тощо.

Слід відзначити також слабку зацікавленість комерційних банків у фінансуванні довгострокових інвестиційних проектів, обумовлену недостатнім рівнем кредитоспроможності значної частки позичальників реального сектору економіки. Економічні інтереси банків як комерційних структур полягають у забезпеченні прибутковості банківських операцій при забезпеченні їх ліквідності і надійності. Зважаючи на те, що банки працюють, в основному, не на власних, а на залучених інвестиційних ресурсах, вони не можуть ризикувати коштами своїх клієнтів, інвестуючи їх в масштабні інвестиційні проекти, якщо отримання інвестиційного доходу від них не забезпечено гарантіями. З огляду на викладене, зацікавленість комерційних банків у фінансуванні модернізації пріоритетних галузей економіки може бути підвищена за рахунок розширення приватно-державного партнерства у цій сфері, зокрема через довгострокове рефінансування виданих інвестиційних кредитів, надання державної поруки щодо отримання інвестиційного доходу, що забезпечується виплатами з гарантійних фондів.

Не завжди можуть бути задоволені потреби крупних промислових підприємств у значних обсягах фінансування, що можна пояснити недостатнім рівнем капіталізації вітчизняних банків та наявністю лімітів кредитування на одного позичальника або групи взаємопов'язаних позичальників. Одним із способів вирішення цієї проблеми є організація банківських синдикатів, що дає можливість розподілити кредитний ризик між банками, задовольнити потреби крупних клієнтів в отриманні кредитів, а також розміщувати надлишок ліквідності в кредити перевіреним клієнтам інших банків.

Враховуючи ризикованість інвестиційної діяльності комерційних банків, доцільним є запровадження органами державного регулювання обмежень на розміщення інвестиційних ресурсів у ризикові фінансові інструменти, що пов'язано із необхідністю забезпечення фінансової стійкості банківських установ. Водночас, слід особливу увагу приділяти питанням внутрішнього регулювання, тобто органами управління самих банків, що сприяє нарощуванню інвестиційних можливостей окремого банку та нівелює негативний вплив екзогенних факторів. При цьому, не слід забувати, що для повноцінного виконання інвестиційної функції банк повинен задовольняти, як мінімум двом умовам – володіти необхідними ресурсами (як за строками, так і за обсягом) та бути фінансово стійким.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності функціонування комерційних банків за рахунок збільшення їх інвестиційного потенціалу.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що нарощення інвестиційного потенціалу комерційного банку сприятиме активізації його інвестиційної діяльності, що дозволить диверсифікувати ризики та підвищити прибутковість банківського бізнесу, запропонувати нові види інвестиційних послуг, що надаються банками клієнтам, та зміцнити позиції на ринку інвестицій, розширити коло клієнтів та посилити вплив на їх діяльність шляхом фінансування інвестиційних проєктів, участі у створенні і розвитку підприємств, збільшити масштаби інвестиційних операцій, мобільно перерозподіляючи наявні ресурси та досягти економії поточних витрат за рахунок ефекту масштабу.

Література

1. Боровікова М. Інвестиційна діяльність і капіталізація комерційних банків у період де-стабілізації економіки України / М. Боровікова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2009. – №4. – С. 18-23.
2. Воробйова О.І. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України / О.І. Воробйова. – Київ-Сімферополь: ВД «АРІ-АЛ», 2010. – 396 с.
3. Леонов С.В. Характеристика інвестиційного потенціалу банківської системи з погляду класифікації систем / С.В. Леонов // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2009. – № 3 (6). – С. 190-193.
4. Кириченко О. Інвестиційна діяльність банків України в умовах ринкової трансформації економіки / О. Кириченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 5. – С. 13-16.
5. Криклій А.С. Сучасний стан та особливості діяльності вітчизняних банків в інвестиційній сфері / А.С. Криклій, В. А. Криклій // Економіка та держава. – 2008. – №6. – С. 6-9.
6. Луців Б.Л., Стечишин Т.Б. Інвестиційний потенціал банківської системи України // Фінанси України. – 2009. – №9. – С. 67–77.
7. Переседа А.А. Управління банківськими інвестиціями: монографія / А.А. Переседа, Т.В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2005. – 388 с.